

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Чернігівська Політехніка»
Навчально-науковий інститут економіки

ЛУГОВИЙ ІГОР ІГОРОВИЧ

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ, АНАЛІЗ ТА АУДИТ РОЗРАХУНКІВ
ПІДПРИЄМСТВА З ПОКУПЦЯМИ І ЗАМОВНИКАМИ
(На матеріалах ПрАТ Чернігівська взуттєва фабрика «Берегиня»)

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Освітньо-професійна програма «Облік та оподаткування»

АВТОРЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеню «магістр»

Чернігів -2022

Кваліфікаційною роботою є рукопис

Робота виконана на кафедрі економіки, обліку і оподаткування ННІЕ
Національного університету «Чернігівська політехніка»

Науковий керівник: д.е.н., доцент Акименко Олена Юріївна,
Національний університет «Чернігівська політехніка»

Рецензент: директор ПП «НЕК КОНСАЛТИНГ» Скрицький Дмитро Петрович

Захист відбудеться «22» грудня 2022 р. о 09.00 год. на засіданні
екзаменаційної комісії у Національному університеті «Чернігівська політехніка»

**Завідувач кафедри економіки, обліку і
оподаткування ЧНТУ**
д.е.н., проф.

Дерій Ж.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Війна, яку Росія розпочала проти України, призводить не тільки до людських жертв, але і спричиняє значні втрати економіки. Обрахунки наведені Міністерством економіки дають підстави стверджувати, що через дії російської армії український ВВП вже скоротився майже на 16% у першому кварталі 2022 р., а до кінця 2022 р. падіння може сягнути майже 40%. Прискорену інфляцію Національний банк прогнозує на рівні 20%, а скорочення ВВП очікується за наступними складовими: (1) зниження приватного споживання через вимушений від'їзд населення та безробіття; (2) скорочення інвестицій через невизначеність та високі ризики; (3) зменшення посівних площ; (4) блокада морських портів та проблеми з постачанням пального та добрив; (5) зниження експорту через зупинку частини підприємств. Неабиякими є втрати підприємств, які оцінюються у 6,7 млрд дол. Зокрема, зупинені металургійний комбінат «Азовсталь», Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча, що забезпечували 30% виробництва сталі в країні. Внаслідок обстрілів руйнувань зазнали Авдіївський коксохім, київський авіазавод «Антонов», миколаївське оборонне підприємство «Зоря Машпроект», «Сумхімпром», Кременчуцький та Одеський нафтопереробні заводи, окупантами зруйновані підприємства Coca Cola у Київській та Mondelez у Сумській областях, тощо. Попри все, Україна мужньо бореться за свої землі, а бізнес-структури не втрачають надію на майбутнє існування і подальший розвиток.

Не є виключенням і підприємства легкої промисловості – базової стратегічної галузі України із швидким обертанням капіталу (у мирний час) та пильною увагою до управління заборгованостями, в тому числі дебіторською.

Відмінні аспекти зазначених питань, пов'язаних із розрахунковими операціями підприємств з покупцями та замовниками є предметом постійного дослідження вчених-економістів, серед яких: Макмінн М., Хелферт Є., Ван Хорн Дж. К., Брігхем Е., Бернстайн Л., Брейлі Р., Бланк І.О., Бочаров В.В., Горовий Д.А., Ковальов В.В., Лігоненко Л.О., Новікова Н.М., Смачило В., Савіна А. тощо. В свою чергу відображення розрахунків з покупцями та замовниками в системі обліку здійснювали такі вітчизняні та зарубіжні вчені: Т.В. Барановська, І. М. Белова, С. Л. Береза, М. М. Василюк, Г. В. Власюк, О. В. Гавриленко, Т. В. Дідоренко, О. В. Добровольська, Т. Є. Дугар, В. В. Євдокимов, Т. М. Знамеровська, С. М. Коцур, О.В. Мельниченко, Ю. Ю. Мороз, Л. В. Нападовська, О. М. Петрук, І. В. Супрунова, К. С. Сурніна, Ю. С. Цаль-Цалко, О.І. Шатохіна, В. В. Шестерікова. В. В. Ясишена тощо.

Незважаючи на глибину проведених досліджень недостатньо розробленими залишаються питання економічної природи заборгованостей, систематика механізмів їх формування, різновидів та інші питання, пов'язані з

необхідністю удосконалення нормативного та методичного забезпечення бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями і замовниками. Також подальших наукових розвідок потребують проблеми бюджетування розрахункових відносин підприємства з огляду на сучасні інформаційні потреби користувачів та сучасну ситуацію. Вважаємо обраний напрямок дослідження доречним, актуальним і своєчасним і необхідним в аспекті даної теми на підставі матеріалів ПрАТ Чернігівська взуттєва фабрика «Берегиня». Необхідність подальшого вивчення означеної проблематики в контексті проблем сьогодення обумовили вибір теми, мети, об'єкту та предмету кваліфікаційної роботи.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є обґрунтування теоретичних, методичних і практичних аспектів організації обліку, аналізу та аудиту розрахунків підприємства з покупцями і замовниками.

Досягнення поставленої мети було можливим за рахунок досягнення наступних завдань:

- досліджено економічну сутність розрахунків з покупцями та замовниками в системі розрахунків підприємства, ідентифіковано їх властивості як об'єкта обліку;
- узагальнено понятійний апарат досліджуваної категорії;
- обґрунтовано необхідність узагальнення та більш вичерпної класифікації розрахунків з покупцями та замовниками з метою формування інформативності в обліковій політиці підприємства;
- надано особливості ведення обліку в воєнний стан для малого бізнесу;
- охарактеризовано особливості проведення розрахунків з покупцями і замовниками;
- проаналізовано регулювання обліку розрахунків з покупцями і замовниками в нормативно-правовому полі;
- наведено динаміку розвитку досліджуваної галузі України;
- проаналізовано фінансово-майновий стан досліджуваного підприємства ПрАТ ЧВФ «Берегиня», яке наразі є представником малого бізнесу;
- оцінено та проаналізовано розрахунки підприємства з покупцями та замовниками;
- наведено характеристику первинного обліку розрахунків підприємства з покупцями та замовниками;
- досліджено облікову політику як одну з найважливіших складових загального механізму управління підприємством;
- запропоновано шляхи вдосконалення обліку, аналізу та аудиту розрахунків підприємства з покупцями та замовниками в післявоєнний період.

Об'єктом дослідження є розрахунки з покупцями та замовниками, що відображаються в бухгалтерському обліку, аналізі та аудиті на ПрАТ ЧВФ «Берегиня».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, організаційно-методичних та практичних положень бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту розрахунків з покупцями та замовниками підприємства.

Методи дослідження. Методологічною базою дослідження є загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, а саме, використання методів спостереження та історичного обґрунтування допомогло у визначенні загальних тенденцій розвитку; монографічний - при дослідженні теоретичної сутності операцій з розрахунками з покупцями та замовниками; методи теоретичного узагальнення та групування використовувалися для аналізу понятійного апарату щодо дебіторської заборгованості; методи причинно-наслідкового зв'язку та абстрактно - логічний використовувалися для удосконалення методик дослідження процесу організації обліку; бібліографічний метод застосовано при дослідженні проблемних питань щодо обліку, аналізу та аудиту розрахунків підприємства з покупцями та замовниками; графічний метод - для наочного зображення даних (діаграми, графіки тощо).

Інформаційну базу дослідження фундаментальні праці вітчизняних та зарубіжних вчених за розрахунками з покупцями та замовниками, публікації в періодичних виданнях, матеріали науково-практичних конференцій, семінарів з проблем теорії та практики обліку дебіторською заборгованістю, нормативні документи України, а також обліково-статистична інформація, фінансова звітність малого підприємства ПрАТ ЧВФ «Берегиня».

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що використання розроблених та запропонованих рекомендацій можуть бути розглянуті для подальшого використання в системі бухгалтерського обліку ПрАТ ЧВФ «Берегиня».

Апробація результатів дослідження. Апробація результатів відбулася на VIII Міжнародній науково-практичній конференції “Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку” (м. Чернігів, 25 листопада 2022 р.) / НУ «Чернігівська політехніка. За результатами дослідження була опублікована наступна теза доповіді: «Податкове регулювання міжнародної торгівлі в умовах війни в Україні».

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 112 сторінку. У роботі наведено 15 рисунків та 28 таблиць, додатки. Список використаних джерел налічує 67 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

У **вступі** розкрита актуальність теми кваліфікаційної роботи, встановлено мету та завдання, предмет та об'єкт, методи та інформаційна база дослідження, а також подано структуру роботи.

У **першому розділі кваліфікаційної роботи «ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНА СУТНІСТЬ РОЗРАХУНКІВ ПІДПРИЄМСТВА З ПОКУПЦЯМИ І ЗАМОВНИКАМИ»** досліджено економічну сутність розрахунків з покупцями та замовниками в системі розрахунків підприємства, ідентифіковано їх властивості як об'єкта обліку; узагальнено понятійний апарат досліджуваної категорії; обґрунтовано необхідність узагальнення та більш вичерпної класифікації розрахунків з покупцями та замовниками з метою формування інформативності в обліковій політиці підприємства; охарактеризовано особливості ведення обліку в воєнний стан та наведено особливості проведення розрахунків з покупцями і замовниками; проаналізовано нормативно-правове регулювання розрахунків з покупцями і замовниками.

У сучасній економічній теорії існують різні трактування проблеми своєчасності проведення розрахунків в період невизначеності, яку можна розглядати або як (1) постійну мінливість відтворення, або (2) як об'єктивну форму існування реального навколишнього світу в умовах обмеженості ресурсів будь-якого виду і будь-якого типу. Проблематика своєчасності розрахунків пов'язана, насамперед, з тим, що кожен суб'єкт господарювання проходить свій шлях розвитку і має свою модель розрахункових операцій, важливе місце серед яких належить саме розрахункам з покупцями та замовниками.

Науковці по-різному тлумачать дану категорію, одні представляють дебіторську заборгованість у формі грошових коштів; інші характеризують як борг у вигляді грошових коштів, взятих у позику; або як вкладення грошових коштів в оборотні активи чи кошти у розрахунках, що не можуть бути охарактеризовані як сутнісні прояви даної форми заборгованості.

Отже, дослідивши думки різних вчених, виводимо уточнююче та узагальнююче визначення дебіторської заборгованості – це один із різновидів активів, що є частиною капіталу підприємства та представляє собою зобов'язання боржника з передачі майна, виконання робіт, надання послуг, сплати грошових коштів на визначену дату встановленого договором їх оплати.

Класифікація дебіторської заборгованості підприємства є дієвим методом дослідження цього складного економічного та правового явища, що дозволяє з'ясувати причини виникнення та існування дебіторської заборгованості, її склад та якість із метою прийняття правильного рішення щодо процедури управління дебіторською заборгованістю.

При складанні фінансової звітності та відображенні в ній дебіторської заборгованості класифікація досліджуваної категорії є важливою з огляду на

певні ознаки, серед яких: нормальний операційний цикл; термін погашення; об'єкт, щодо якого виникли зобов'язання; своєчасність сплати боржником дебіторської заборгованості. Вважаємо за необхідне ввести ще одну ознаку дебіторської заборгованості для посилення її класифікації - територіальну причетність партнера (дебітора).

Будь-яка дебіторська заборгованість, як довгострокова, так і поточна, у певний момент може бути визнана підприємством безнадійною, тобто такою щодо якої існує впевненість про її неповернення боржником або за якою минув строк позовної давності. Упевненість у неповерненні дебіторської заборгованості ґрунтується на обставинах, з яких однозначно можна стверджувати про неповернення її боржником. Наприклад, підприємство-боржник було ліквідоване без правонаступника або судом винесено остаточне рішення на користь боржника. Тому, для з'ясування сутності процесу дисконтування в роботі приділено увагу методиці дисконтування дебіторської заборгованості.

Для визначення теперішньої (дисконтованої) вартості майбутніх платежів у випадку, якщо погашення довгострокової заборгованості очікується разовим платежем однією сумою, через n періодів, використовують наступний формальний вираз:

$$PV = FV : (1 + i)^n, \quad (1)$$

де PV — теперішня (дисконтована) вартість;

FV — майбутня виплата (номінал боргу).

i — ставка дисконтування;

n — кількість періодів до дати погашення.

Якщо заборгованість за договором погашається не одноразово в кінці строку, а частинами (платежем) згідно з графіком погашення боргу, то теперішню вартість заборгованості розраховують окремо для кожного платежу за наступною формулою:

$$PV \text{ Платіж} = FV : (1 + i)^n, \quad (2)$$

де $PV \text{ Платіж}$ — теперішня вартість кожного платежу;

FV — сума кожного конкретного платежу (з урахуванням суми договірних процентів, якщо вони встановлені);

i — ставка дисконтування;

n — кількість періодів до дати погашення платежу.

Загальна теперішня вартість (PV) дебіторської заборгованості визначається підсумком теперішніх вартостей кожного платежу:

$$PV = (PV_{\text{Платіж1}} + PV_{\text{Платіж2}} + \dots + PV_{\text{Платіжn}}) \quad (3)$$

Проаналізувавши нормативно-правове регулювання розрахунків з покупцями та замовниками, виділяємо методологічне регулювання, яке здійснюється через: Н(с)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”; П(с)БО 10 “Дебіторська заборгованість”; П(с)БО 11 “Зобов’язання”; П(с)БО 14 “Оренда”; П(с)БО 19 “Об’єднання підприємств”; П(с)БО 21 “Вплив змін валютних курсів”; П(с)БО 23 “Розкриття інформації щодо пов’язаних сторін”; П(с)БО 26 “Виплати працівникам”; Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій. Крім того, при відображенні в обліку та фінансовій звітності стану розрахунків слід враховувати і вимоги інших П(с)БО.

Із законодавчої бази розрахунки регулюються в основному такими документами: Кодексом законів про працю; Господарським кодексом; Цивільним кодексом; Податковим кодексом; Законом України “Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування”; Законом України “Про збір на обов’язкове державне пенсійне страхування”; Законом України “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття”; Законом України “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності”; Законом України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування”; Законом України “Про державний бюджет України на 2022 рік”; Законом України “Про оплату праці”; Інструкцією про службові відрядження в межах України та за кордон; Постановою Міністерства Фінансів «Про затвердження форми Звіту про використання коштів, виданих на відрядження або під звіт, та Порядку його складання»; Постановою Кабінету Міністрів України “Про затвердження порядку обчислення середньої зарплати”; Постановою Кабінету Міністрів України “Про обчислення середньої заробітної плати (доходу) для розрахунку виплат за загальнообов’язковим державним соціальним страхуванням”; Інструкцією про порядок обчислення і сплати внесків на загальнообов’язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття та обліку їх надходження до Фонду загальнообов’язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, затвердженою наказом Міністерства праці та соціальної політики; Інструкцією про порядок обчислення і сплати страхувальниками та застрахованими особами внесків на загальнообов’язкове державне пенсійне страхування до Пенсійного фонду України; Інструкцією зі статистики заробітної плати; Положенням про обчислення середньої заробітної плати для розрахунку витрат із загальнообов’язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві і професійного захворювання, які спричинили втрату

працездатності тощо.

У другому розділі кваліфікаційної роботи «ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ, АУДИТУ ТА АНАЛІЗУ РОЗРАХУНКІВ ПІДПРИЄМСТВА З ПОКУПЦЯМИ І ЗАМОВНИКАМИ» здійснено оцінку тенденцій та напрямів розвитку легкої промисловості України в кризових умовах спричинених війною; охарактеризовано ПрАТ ЧВФ «БЕРЕГІННЯ» (організаційно-економічний аспект); наведено характеристику організації первинного обліку розрахунків з покупцями та замовниками та охарактеризовано організацію обліку розрахунків з дебіторами; організація синтетичного і аналітичного обліку розрахунків з покупцями та замовниками; проаналізовано аудит розрахунків з покупцями та замовниками.

Легка промисловість – один із стратегічних сегментів національної економіки, що до коронакризи забезпечувала майже 5% бюджетних надходжень і 2,6% українського товарного експорту. Пандемія внесла свої корективи у галузь: чимало компаній втратили значну кількість замовлень, звільнили співробітників та закрили свій бізнес. Інші – адаптувалися до нових реалій та, наприклад, перейшли на державні замовлення – стали шити маски. Однак, повномасштабна воєнна агресія Росії проти України ще більше підкреслила слабкі місця української економіки. Впродовж останніх років українська переробка або зменшувала виробництво промислової продукції, або ж демонструвала зростання «в межах статистичної похибки». В результаті через війну очікується падіння промисловості на 42,6% при зменшенні ВВП на 31% (за оцінками експертів Інституту економічних досліджень та політичних консультацій). При цьому стійкість промисловості відрізняється для різних галузей.

Падінню індексу промислової продукції протягом 2019-2020 років сприяла як несприятлива кон'юнктура світового ринку металів, так і дії Національного банку, який зосередивши свою увагу виключно на досягненні цілей інфляційного таргетування, залишив поза увагою сприяння економічному зростанню на зайнятості. Прояв цих дій знайшов своє відображення в (1) утриманні необґрунтовано високої облікової ставки; (2) непередбачуваності валютно-курсової політики; (3) стримуванні банківського кредитування промислового сектору економіки. Спрямування банківського ресурсу було направлено на фінансування дефіциту бюджету шляхом купівлі державних цінних паперів, депозитних сертифікатів НБУ, які мали надвисоку доходність. Результативність цих дій була засвідчена появою на ринку державних цінних паперів України біля 4 мільярдів доларів спекулятивного капіталу, що призвело до суттєвого укріплення курсу гривні (до 13%) у порівнянні з початком року. Свідченням даних недолугих дій стало зниження на зовнішніх ринках конкурентоспроможності українських товарів (передусім переробної промисловості) та одночасне підвищення на українському ринку

конкурентоспроможності імпортованих товарів. Структура реалізованої продукції за видами промислової діяльності за 2010-2020 рр. наведена на рис. 1.

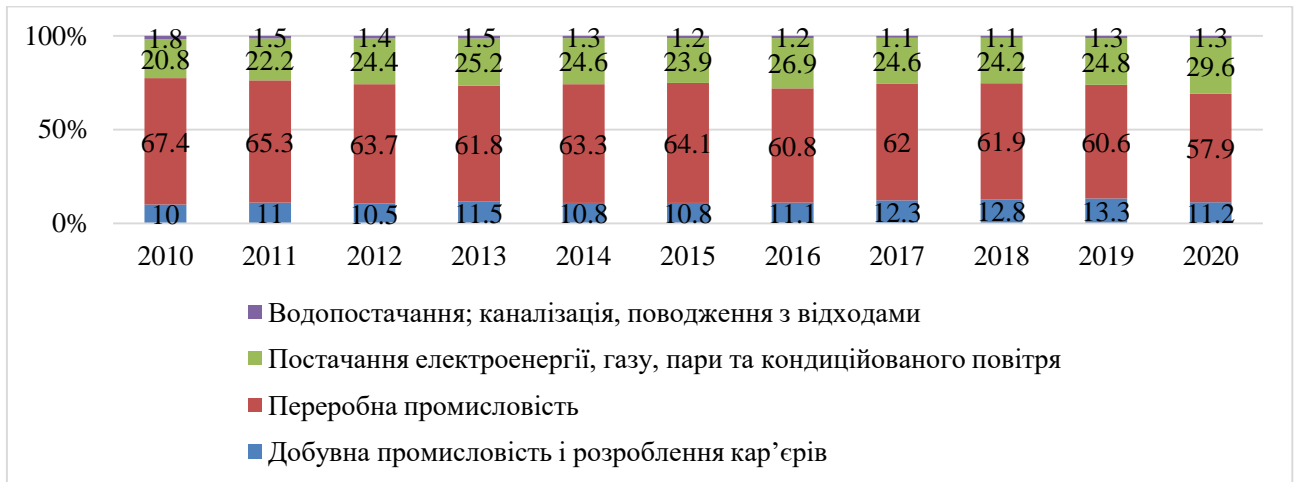

Рисунок 1 - Структура реалізованої продукції за видами промислової діяльності за 2010-2020 рр.

Відмітимо також, що за останні 10 років Україна відчутно втратила свої позиції щодо референтних країн сусідів за показником частки доданої вартості промисловості у валовому внутрішньому продукті (табл. 1).

Таблиця 1. - Структура валового внутрішнього продукту України за кінцевим використанням, 2015-2021 рр.

Номінальний ВВП за рік	Споживчі витрати		Валове нагромадження		Експорт товарів та послуг		Імпорт товарів та послуг	
	млн грн	% ВВП	млн грн	% ВВП	млн грн	% ВВП	млн грн	% ВВП
2015	1979458	86,7	303297	15,3	1044541	52,8	-1084016	-54,8
2016	2383182	84,7	512830	21,5	1174625	49,3	-1323127	-55,5
2017	2982920	85,6	618914	20,7	1430230	47,9	-1618749	-54,3
2018	3558706	89,8	667953	18,8	1608890	45,2	-1914893	-53,8
2019	3974564	95,2	500614	12,6	1636416	41,2	-1947599	-49,0
2020	4194102	93,5	315026	7,5	1637399	39,0	-1681526	-40,1

Джерело: обраховано автором

Ринок легкої промисловості в Україні був досить потужним та багатогалузевим комплексом. Він налічував понад 10 тис. підприємств, з яких на текстильну промисловість припадало понад 2,5 тис. Підприємств, з виробництва хутра та готового одягу – понад 6 тис., шкіряного взуття та шкіри

– понад 1,5 тис. Галузь легкої промисловості включала 17 підгалузей та мала потужний виробничий потенціал, який був здатний виробляти товари для широкого промислового призначення та вживання.

Через обмеження, які постали перед ринком легкої промисловості, у 2020 році в порівнянні із попереднім роком індекси виробництва продукції скоротилися на 8,5 %. Індекс виробництва продукції промисловості у 2020 році становив 91 %, (у 2013 р. – 95,7 %), що свідчить про падіння виробництва у даному секторі. Аналогічна ситуація стосується майже усієї сегментної структури легкої промисловості (2020 р.): у сегменті текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів та сегменті текстильного виробництва індекс виробництва продукції склав по 92,3 % відповідно; у сегментах виробництва одягу та виробництва взуття – 86,7 % та 78,8 % відповідно. Лише у сегменті з виробництва шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів спостерігається позитивна тенденція – індекс виробництва продукції склав 117,7 %, , що свідчить про високу перспективність даного сегменту. У табл. 2.2 представлено динаміку зовнішньої торгівлі легкої промисловості за 2017–2020 рр.

Таблиця 2.- Динаміка зовнішньої торгівлі на ринку легкої промисловості

Експорт, млн дол. США					
Роки	2017	2018	2019	2020	2020/ 2017
Легка промисловість, у т. ч.	1091175	1220299	1184636,2	1078387,3	0,9882808
текстильне виробництво	23475	10711	847176,3	778256,1	33,1525495
Імпорт, млн дол. США					
Легка промисловість, у т. ч.	2253795	2661379	3129621,0	2967593,5	1,31670959
текстильне виробництво	374495,6	144158	2373207,5	2288840,7	6,11179597
Коефіцієнт покриття імпорту експортом					
Легка промисловість, у т. ч.	0,48415	0,458521	0,378524	0,363388	-0,120762 в.п
текстильне виробництво	0,06268	0,0743	0,356975	0,340022	0,277342 в.п.

В Україні діють майже 150 підприємств взуттєвої промисловості. Найбільше цю продукцію виробляють у Житомирській області – 29,7% всього обсягу виробництва. При цьому обсяг реалізованого взуття в країні перевищує обсяг його виробництва в державі більш ніж удвічі. Переважно імпортують

дешевше взуття з Китаю й Туреччини. Провідні підприємства функціонують у містах: Баранівка, Білгород-Дністровський, Бердичів, Дніпро, Запоріжжя, Житомир, Кропивницький, Чернігів тощо. Чернігівська область знаходиться на сьомому місці по виробництву взуття.

Найбільшим виробником в Чернігівській області є ПрАТ «Чернігівська взуттєва фабрика «Берегиня», утворене у 1993 році, метою діяльності якого є здійснення підприємницької діяльності, спрямованої на одержання прибутку та наступного його розподілу між акціонерами товариства для задоволення її матеріальних та інших потреб. Для досягнення своєї мети ПрАТ «Чернігівська взуттєва фабрика «Берегиня» має право здійснювати: виробництво та реалізацію продукції виробничо-технічного призначення, промислових і продовольчих товарів; виробництва взуття; виробництво продукції виробничо-технічного призначення промислових товарів; ремонт взуття тощо. Для досягнення поставленої мети в роботі було проаналізовано динаміку дебіторської заборгованості (табл.3).

Таблиця 3 - Динаміка дебіторської заборгованості підприємства ПрАТ «ЧВФ»Берегиня» за 2020-2021 роки

Найменування показника	Значення показника на кінець року, тис. грн.		Питома вага показника, %				Абсолютне відхилення значення показника, тис. грн.
			в оборотних активах		в активі балансу		
	2020	2021	2020	2021	2020	2021	
Дебіторська заборгованість за товари, роботи послуги	389,80	529,70	1,4	1,8		1,9	139,9
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	7,70	7,70	0,03	0,03	0,00	0,00	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	617,10	1 108,00	2,2	3,8			490,9
Усього дебіторська заборгованість	1014,6	1645,4	3,63	5,63	3,6	3,8	630,8
Усього оборотні активи	26 310,60	27 690,50	-	-	91,7	93,7	137909
Валюта балансу	28670,0	29 544,3	100,00	100,0	100,0	100,0	874,3

**Джерело складено автором*

Під час організації обліку розрахунків з покупцями рекомендується застосування наведеної схеми (див. рис. 2).

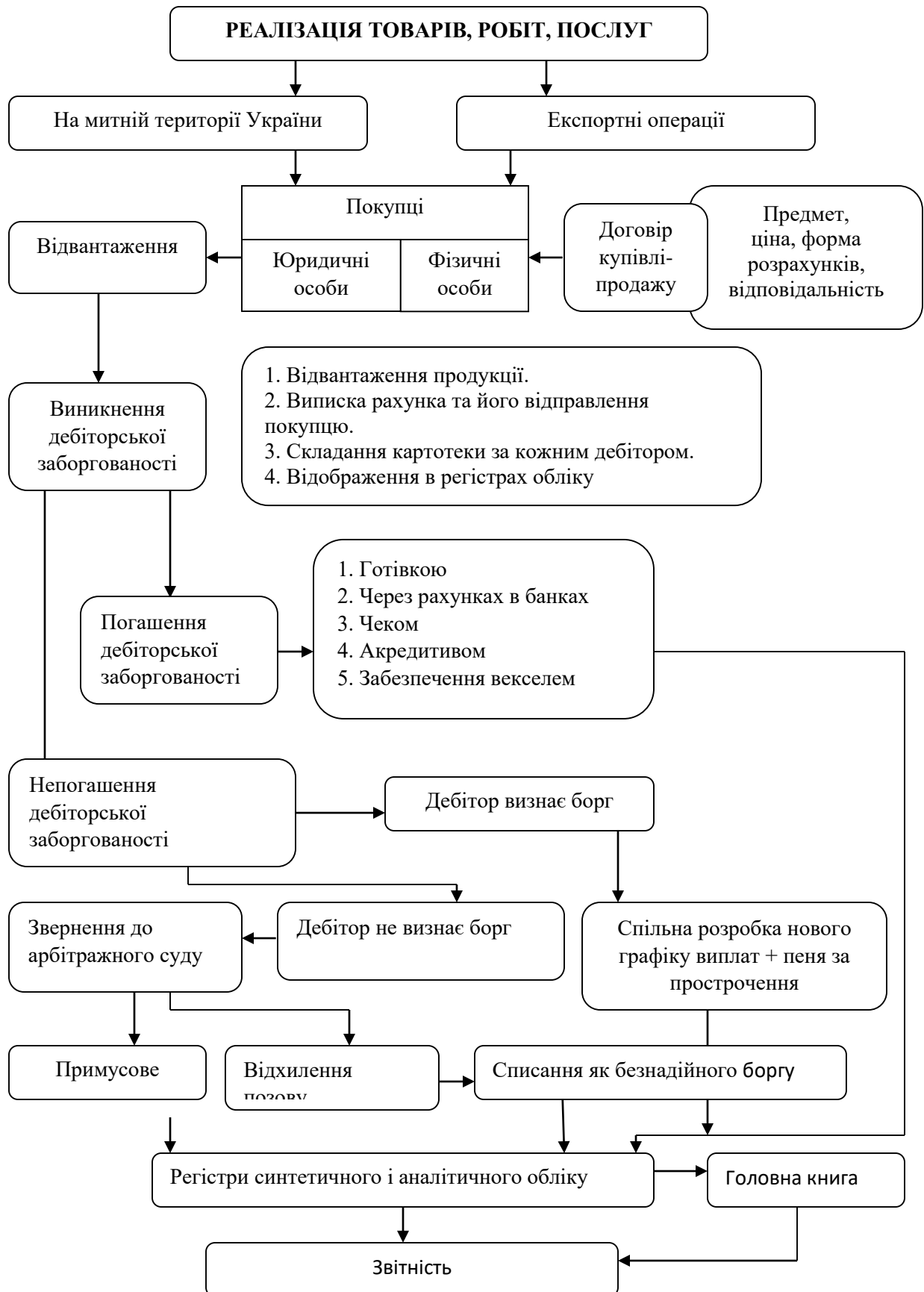

Рисунок 2 - Схема організації обліку розрахунків з покупцями та замовниками

Було досліджено процес організації первинного обліку розрахунків з покупцями та замовниками, з'ясовано сукупність первинних документів. Сформовано уявлення про елементи облікової політики щодо розрахунків з покупцями та замовниками. Вивчено бухгалтерське відображення операцій за розрахунками з покупцями в частині організації синтетичного і аналітичного обліку (табл.4).

Таблиця 4 - Бухгалтерські проводки по рахунку 36 "Розрахунки з покупцями та замовниками"

Документ	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
Післяплата			
Договір, накладна, рахунок-фактура	Відвантаженої готової продукції, товарів	361	701/702
Податкова накладна	Одночасно на суму ПДВ	701/702	641
Бухгалтерська довідка	Списано собівартість реалізованої продукції, товарів	901/902	26/28
Прибутковий касовий ордер	Отримані грошові кошти в касу від покупців і замовників	301	361
Бухгалтерська довідка	Відображено фінансовий результат від реалізації	791 701/702	901/902 791
Передоплата			
Виписка банку	Отримано аванс від покупців під майбутню поставку продукції, товарів	311	681
Податкова накладна	Нараховано ПДВ	643	641
Рахунок-фактура, накладна	Реалізація продукції, товару	361	701/702
Податкова накладна	Раніше врахований ПДВ	701/702	643
Податкова накладна	ПДВ з залишкової суми реалізації	701/702	641
Бухгалтерська довідка	Списано собівартість продукції, товару	901/902	26/28
Бухгалтерська довідка	Відображено фінансовий результат від реалізації	791 701/702	901/902 791
Бухгалтерська довідка	Взаємозалік заборгованостей	681	361

Встановлено, що метою аудиту розрахунків з покупцями та замовниками є встановлення правильності ведення розрахунків з ними за товарно-матеріальні цінності, виконані роботи й надані послуги (рис. 3.).

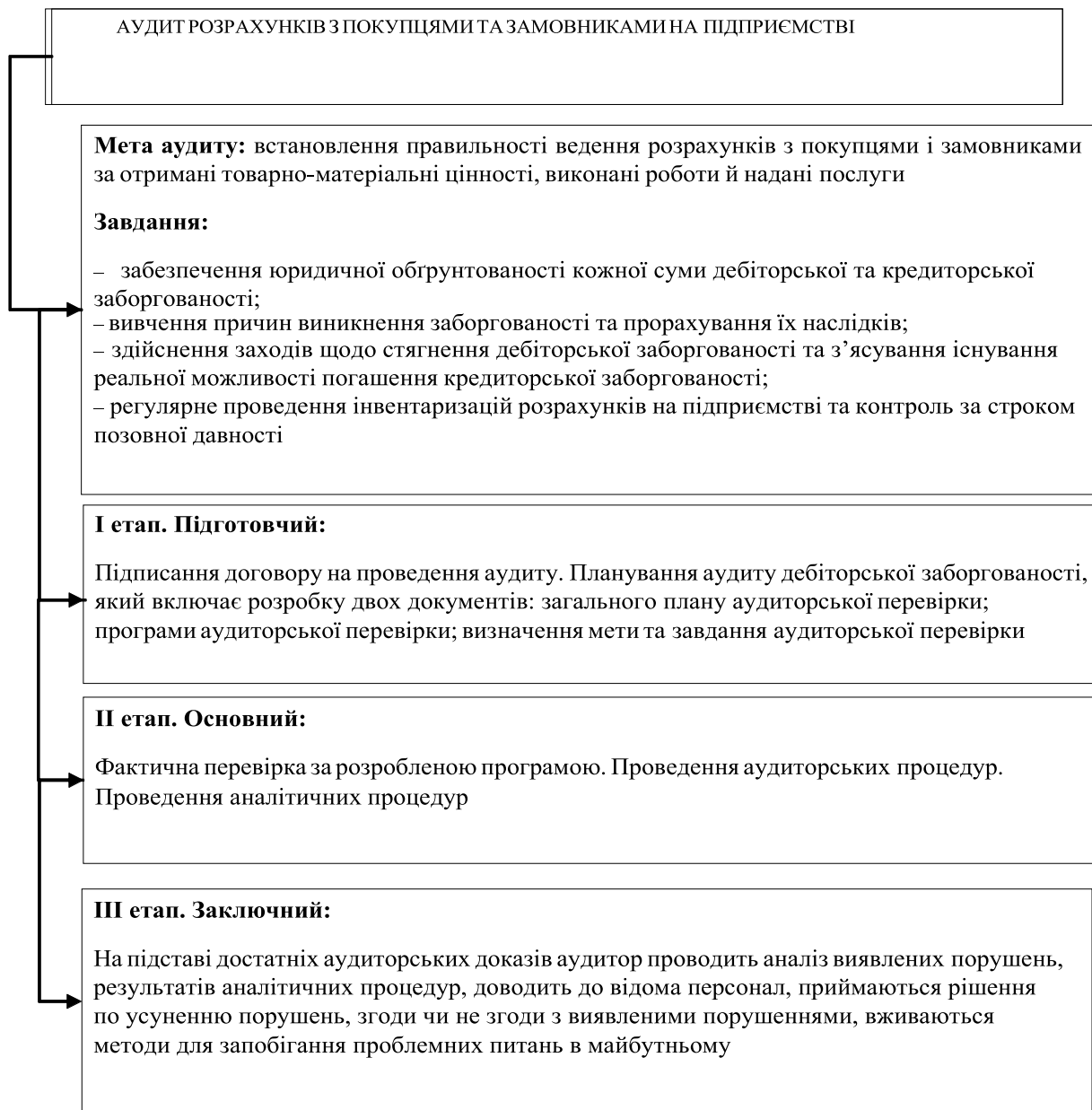

Рисунок 3 - Схема аудиту розрахунків з покупцями та замовниками на підприємстві

Наведено модель за допомогою якої з'явиться можливість проаналізувати та оцінити перспективи дебіторської заборгованості в майбутніх періодах, а отже бухгалтер зможе достовірно оцінити розмір резерву сумнівних та

безнадійних боргів, який підприємству буде доцільно сформувати на наступні періоди.

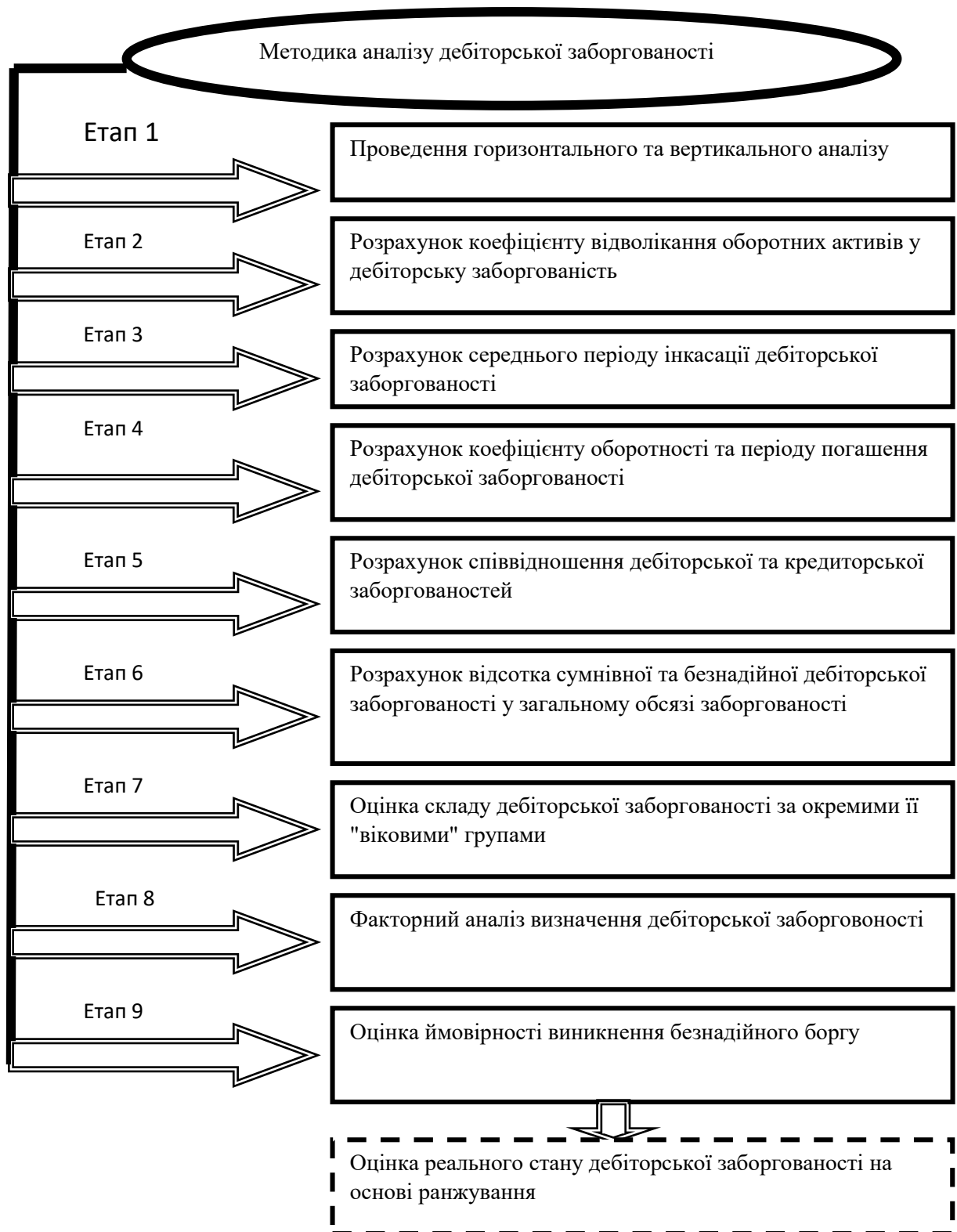

Рисунок 4 - Модель аналізу дебіторської заборгованості

В третьому розділі кваліфікаційної роботи «ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ ПІДПРИЄМСТВА З ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ» обґрунтовано запропоновані шляхи удосконалення системи організації обліку розрахунків з покупцями та замовниками та удосконалення аналізу розрахунків з покупцями та замовниками.

Також було запропоновані заходи щодо удосконалення облікового процесу, покращення діяльності та поліпшення фінансового стану підприємства (табл.5).

Таблиця 5 - Заходи щодо удосконалення обліку, аналізу та аудиту розрахунків з покупцями та замовниками

Напрямок дій	Шляхи втілення	Очікуваний результат
Політика жорсткого контролю при укладанні договорів з покупцями	1) накопичення якомога більше інформації про майбутнього покупця; 2) укладання договору поруки; 3) обов'язковий пункт договору – «Штрафні санкції» за невиконання домовленостей	Впевненість про фінансову стійкість партнерів, можливість своєчасного повернення коштів в залежності від строків погашення дебіторської заборгованості
Надання знижок покупцям, які розраховують по передоплаті або ж поставка товарів в першу чергу цим покупцям	Введення статті «Знижки» до договорів реалізації	Збільшення надходжень грошових коштів до підприємства, а саме, по передоплаті. Це призведе до скорочення дебіторської заборгованості
Пошук можливостей збільшення кількості покупців і замовників	Укладення договорів на менші обсяги поставок	1) зменшення масштабів ризику несплати боргів (від Globe Complete GmbH, Астрія; ТОВ «Рафаело»; "Радуга" Білорусь); 2) зниження залежності від якогось конкретного покупця
Створення резерву сумнівних боргів (РСБ)	Необхідною умовою управління на підприємстві є нарахування РСБ	За рахунок списаного РСБ списуватиметься безнадійна дебіторська заборгованість, по якій минув строк позовної давності, це призведе до скорочення витрат на розмір резерву сумнівних боргів (17% від ДЗ)

Систематичне проведення інвентаризації заборгованості	Підприємство має розробити схему заходів для інвентаризації розрахунків із покупцями, наприклад, у такий спосіб	Посилить систему внутрішнього контролю та дасть основу для прийняття відповідних управлінських рішень, які й дадуть змогу зменшити рівень дебіторської заборгованості
Включення в практику механізму повернення дебіторської заборгованості	Рефінансування ДЗ (факторинг, форфейтинг, облік або дисконт векселів, переговори з боржниками, припинення відвантаження продукції, нарахування пені або вирішення проблем через судові органи)	Можливість повернення коштів і прискорення процесу погашення дебіторської заборгованості
Удосконалення обліку дебіторської заборгованості.	<p>Введення «Стандарту обліку дебіторської заборгованості», де буде зазначено: назва покупця, обсяг закупівлі, групи по строкам погашення (платіжний календар зі строків погашення заборг. з обов'язковим зазначенням: дати та/або терміну погашення) і т.д.</p> <p>Введення до внутрішнього Плану рахунків: р.361.1 - прострочена дебіторська заборгованість за розрахунками з вітчизняним покупцем строком від 0-3 міс.; 361.2 - прострочена дебіторська заборгованість за розрахунками з вітчизняним покупцем строком від 3-6 міс.; 361.3 - прострочена дебіторська заборгованість за розрахунками з вітчизняним покупцем строком від 6-12 міс.; 361.4 - прострочена дебіторська заборгованість за розрахунками з вітчизняним покупцем понад 12 міс.</p> <p>Деталізувати р.38.</p>	Деталізація вимог щодо облікового забезпечення управління дебіторською заборгованістю

ВИСНОВКИ

Для досягнення поставленої мети в кваліфікаційній роботі нами було вирішено такі завдання:

- досліджено економічну сутність розрахунків з покупцями та замовниками в системі розрахунків підприємства, ідентифіковано їх властивості як об'єкта обліку;
- узагальнено понятійний апарат досліджуваної категорії;
- обґрунтовано необхідність узагальнення та більш вичерпної класифікації розрахунків з покупцями та замовниками з метою формування інформативності в обліковій політиці підприємства;
- надано особливості ведення обліку в воєнний стан для малого бізнесу;
- охарактеризовано особливості проведення розрахунків з покупцями і замовниками;
- проаналізовано регулювання обліку розрахунків з покупцями і замовниками в нормативно-правовому полі;
- наведено динаміку розвитку досліджуваної галузі України;
- проаналізовано фінансово-майновий стан досліджуваного підприємства ПрАТ ЧВФ «Берегиня»;
- оцінено та проаналізовано розрахунки підприємства з покупцями та замовниками;
- наведено характеристику первинного обліку розрахунків підприємства з покупцями та замовниками;
- досліджено облікову політику як одну з найважливіших складових загального механізму управління підприємством;
- запропоновано шляхи вдосконалення обліку, аналізу та аудиту розрахунків підприємства з покупцями та замовниками в післявоєнний період.

На основі проведеного дослідження зроблено наступні висновки:

1. Досліджено економічну сутність та місце розрахунків з покупцями і замовниками в системі розрахунків підприємства, ідентифіковано їх властивості як об'єкта бухгалтерського обліку. Критичний аналіз сучасної економічної літератури в галузях бухгалтерського обліку дає підстави стверджувати, що однозначного формулювання поняття «розрахунки» немає ні у спеціальній бухгалтерській, ні в економічній літературі, тому погляди вчених на тлумачення даного терміну різняться, що дало можливість ґрунтовно опрацювати дане питання та запропонувати власне бачення категорії «розрахунки», як взаємовигідних відносин, що виникають між покупцем та постачальником під час виконання договірних операцій товарного і нетоварного характеру, закріплених готівковим та безготівковим погашенням.

2. Узагальнено понятійний апарат дослідження дебіторської заборгованості та з'ясовано, що форма розрахунків – це направлений на погашення грошового зобов'язання комплекс сукупних дій, що зовні виражається у обранні форми грошових коштів, за допомогою яких здійснюється дане погашення. Досконало проаналізовано ПСБО 10 та з'ясовано, що наповненістю даний документ відрізняються від запропонованих у міжнародних стандартах, що пояснюється національними та економічними особливостями, що склалися в Україні. Систематизація визначень представників наукових шкіл щодо поняття дебіторської заборгованості дала можливість представити дебіторську заборгованість різновидом активів та частиною капіталу підприємства, що представляє собою зобов'язання боржника, вказані в договорі, з передачі майна, виконання робіт, надання послуг, сплатити грошові кошти на визначену дату.

3. Обґрунтовано класифікацію покупців та замовників для цілей формування облікової політики підприємства та доведено, що класифікація дебіторської заборгованості підприємства є дієвим методом дослідження цього складного економічного та правового явища, що дозволяє з'ясувати причини виникнення та існування дебіторської заборгованості, її склад та якість із метою прийняття правильного рішення щодо процедури управління дебіторською заборгованістю.

4. Охарактеризовано особливості форм розрахунків з покупцями і замовниками та наведено порівняння термінів «форми» та «види» розрахунків відповідно до нормативно-правового забезпечення.

5. Проаналізовано нормативно-правове забезпечення регулювання обліку розрахунків підприємства з покупцями і замовниками. Зазначено, що обліковий процес повністю регламентований законодавчими актами п'яти рівнів: законами, кодексами; постановами, наказами; положеннями; інструкціями, методичними рекомендаціями; наказом про облікову політику підприємства. Дані документи сприяють формуванню повної, неупередженої обліково-економічної інформації для зацікавлених сторін.

6. Проаналізовано стан та проблеми діяльності досліджуваної галузі України в воєнний період. Пріоритетність галузей легкої промисловості для економіки нашої країни зумовлена великою місткістю внутрішнього ринку товарів, незначним впливом на довкілля, низькою енергоємністю виробництва та потребою у висококваліфікованих кадрах.

7. Проведено аналіз фінансово-майнового стану досліджуваного підприємства ПрАТ ЧВФ «Берегиня» та здійснено комплексне оцінювання та аналіз розрахунків підприємства з покупцями та замовниками. Раніш підприємство було лідером серед виробників дитячого взуття в Україні, було виробником близько 40% усього дитячого взуття в Україні. Продукція реалізувалася по всій території країни і близько 40% продукції експортувалася за кордон.

8. Проаналізовано формування процесу організації первинного обліку розрахунків підприємства з покупцями та замовниками, який відображається через складання первинних документів для розрахунків з покупцями і замовниками, а саме: накладні, рахунок-фактура, платіжна вимога-доручення за якою здійснюється перерахування коштів на розрахунковий рахунок підприємства-продавця, підтвердженням здійснення оплати за продукцію - виписка банку по розрахунковому рахунку підприємства-продавця, товарно-транспортна накладна та інші. Наведено схему документообігу розрахунків з покупцями та замовниками, яка використовується на досліджуваному підприємстві.

9. Досліджено формування облікової політики як фактору ефективної діяльності підприємства та відображено бухгалтерські операції за розрахунками з покупцями. Запропоновано в наказі про облікову політику підприємства виділити перелік класифікаційних ознак та видів дебіторської заборгованості, зазначити критерії віднесення довгострокової заборгованості до складу необоротних активів підприємства та чітко розмежувати види поточної дебіторської заборгованості відповідно до здійснюваних операцій підприємства. У Наказі про облікову політику слід зазначити всі знижки за оплату у короткий термін чи нарахування пені за затримку платежу з метою оптимального управління заборгованістю. Наведено елементи облікової політики щодо дебіторської заборгованості.

10. Проаналізовано завдання аудиту розрахунків з покупцями та замовниками: підтвердження юридичної обґрунтованості кожної суми у розрахунках з покупцями та замовниками; дослідження причин появи простроченої заборгованості та обґрунтування наслідків її непогашення; розробка заходів щодо попередження та стягнення простроченої заборгованості; впровадження регулярних інвентаризацій розрахунків з покупцями та замовниками; перевірка оформлення первинних документів (таких як: накладна, рахунки фактури; товарно транспортні накладні; податкові накладні; акт прийнятих робіт, послуг; господарських договорів тощо) при розрахунках з покупцями і замовника, їх відповідність вимогам чинного законодавства; перевірка правильності відображення даних про розрахунки в обліку; перевірка резерву сумнівних боргів; перевірка інформації про розрахунки з покупця ми і замовниками відображеної у фінансовій звітності, облікових регістрах; надання рекомендацій щодо покращення синтетичного та аналітичного обліку розрахунків з покупця ми та замовниками; визначення напрямків удосконалення методики бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями та замовниками на основі запитів користувачів; винайдення шляхів вдосконалення обліку, аналізу та аудиту розрахунків підприємства з покупцями та замовниками.

11. Наведено шляхи удосконалення системи організації обліку, аналізу та аудиту розрахунків з покупцями та замовниками.

АНОТАЦІЯ

Луговий І.І Організація обліку, аналіз та аудит розрахунків підприємства з покупцями і замовниками (на матеріалах ПрАТ Чернігівська взуттєва фабрика «Берегиня»). - Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеню «магістр» за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» ОПІ «Облік і оподаткування». – Національний університет «Чернігівська політехніка». – Чернігів, 2022.

У роботі досліджено економічну сутність розрахунків з покупцями та замовниками в системі розрахунків підприємства, ідентифіковано їх властивості як об'єкта обліку; узагальнено понятійний апарат досліджуваної категорії; обґрунтовано необхідність узагальнення та більш вичерпної класифікації розрахунків з покупцями та замовниками з метою формування інформативності в обліковій політиці підприємства; охарактеризовано особливості ведення обліку в воєнний стан та наведено особливості проведення розрахунків з покупцями і замовниками; проаналізовано нормативно-правове регулювання розрахунків з покупцями і замовниками.

Здійснено оцінку тенденцій та напрямів розвитку легкої промисловості України в кризових умовах спричинених війною; охарактеризовано ПрАТ ЧВФ «БЕРЕГИНЯ» (організаційно-економічний аспект); наведено характеристику організації первинного обліку розрахунків з покупцями та замовниками та охарактеризовано організацію обліку розрахунків з дебіторами; організація синтетичного і аналітичного обліку розрахунків з покупцями та замовниками; проаналізовано аудит розрахунків з покупцями та замовниками.

Обґрунтовано запропоновані шляхи удосконалення системи організації обліку розрахунків з покупцями та замовниками та удосконалення аналізу розрахунків з покупцями та замовниками.

Ключові слова: організація обліку, облікова політика, бухгалтерський облік, дебіторська заборгованість, розрахунки з покупцями та замовниками, резерв сумнівних боргів, аудит, аналіз, нормативно-правове забезпечення, резерв сумнівних боргів, заходи, перспективний розвиток